

Geschiedenis van Breskens 1610 - 1831

Huib J. Plankeel

*Eerder verschenen op www.grijsbaard.nl, met toestemming
van de auteur overgenomen en geplaatst op HoGenDa.*

Inhoudsopgave

1. Inleiding (en grondgebied van Breskens)
2. Heren van Breskens
3. Bailliu's van Breskens
4. Secretarissen van Breskens
5. Predikanten in Breskens
6. Chirurgen en vroedvrouwen in Breskens
7. Appendices

1. Inleiding

Wanneer men praat over Breskens, dan moet men onderscheid maken tussen tenminste vier **bestuurlijke entiteiten**:

- [de vrije heerlijkheid van Breskens\(sandt\)](#)
- [de parochie Breskens](#)
- [de kerkelijke gemeente Breskens](#)
- [de dijkage Breskens](#).

Elk van deze entiteiten kende een bestuur, had inkomsten en uitgaven, en omvatte een bepaald grondgebied.

In de praktijk is het onderscheid vooral belangrijk i.v.m. de volgende aspecten:

- taken en verantwoordelijkheden
- het aanstellen van functionarissen
- belastingen en andere heffingen (o.a. afhankelijk van grondbezit c.q. gebruik).

Hoewel er veel overlap was tussen het grondgebied, waren ze toch niet geheel gelijk. Daarover gaan de volgende alinea's.

[De vrije heerlijkheid van Breskenssandt](#)

De vrije heerlijkheid van Breskenssandt is eigenlijk de belangrijkste entiteit. Het omvat het gebied, waarover de Heer van Breskens jurisdictie (zeggenschap) had. Primair omvatte het de schorren van Breskenssandt, zoals die in 1487 (1486 Oude Stijl) in leen waren uitgegeven aan Philips van Kleef, plus de latere aanwassen. In de 16e eeuw omvatte het (o.a.) de polders Oud en Nieuw (later: Jong) Breskens, de Barbarapolder en de Kleefse polder. Aan de oostkant lagen nog wat kleine poldertjes, maar de situatie daarvan is mij nu nog niet geheel duidelijk. Zie [4] voor een overzicht van de Heren van Breskens.

In de 17e eeuw (na de herdijking) hebben we weer Oud en Jong Breskens, en de Barbarapolder. De Kleefsepolder komt terug als onderdeel van de Polder wedersijts het Swarte Gat, en verder ontstaan de Elisabethpolder, de Stickepolder, de Moorpolder (onderdeel van de Elisabethpolder) en het Poley's poldertje. In de 18e eeuw graat het grootste

deel van deze polders weer verloren. Enkel Oud Breskens blijft in stand, op een klein stuk na, en kleine stukken van Jong Breskens en van de Elisabethpolder.

De primaire taken en verantwoordelijkheden van het bestuur liggen op het gebied van orde en veiligheid, en op het handhaven van de rechten en vrijheden van de Heer van Breskens. De belangrijkste functionarissen zijn de bailliu (de plaatsvervanger van de Heer van Breskens), de secretaris, de magistraat (burgemeester en schepenen), en (mogelijk) de stadhouder. Deze werden in beginsel aangesteld door de Heer van Breskens en legden ook hun ambtseed af in handen van de Heer (of zijn plaatsvervanger). Daarnaast zijn er een aantal lagere functies, die soms, of die aanvankelijk vervuld werden uit naam van de vrijheer, maar later uit naam van de parochie (de inwoners).

De parochie Breskens

Hoewel het onderscheid tussen heerlijkheid en parochie niet zo groot is, is het toch handig beide begrippen te onderscheiden. En waar het begrip heerlijkheid vooral een aanduiding is van het gebied met zijn rechten en vrijheden, gezien vanuit de optiek van de vrijheer, gaat het bij het begrip parochie vooral over het gebied en zijn bestuur, gezien vanuit de burgers en inwoners van de heerlijkheid.

De primaire taken en verantwoordelijkheden van het bestuur liggen vooral op gebieden als het onderhoud van de straten, het opruimen van het huisvuil, en dergelijke. Om deze taken te kunnen financieren, werd een belasting geheven van de inwoners, die op deze manier bijdroegen in de parochiekosten. Buiten de reeds hiervoor genoemde functies waren er een aantal functies, die specifiek gepositioneerd kunnen worden op het niveau van de parochie. Dat zijn b.v. de functie van stadsbode (een hulpje van de magistraat) en die van schutter. Deze personen werden aangesteld en betaald door de parochie.

De kerkelijke gemeente Breskens

Ook in de 17e en 18e eeuw, waar de relatie tussen kerk en staat sterker was dan nu, moeten we toch beide entiteiten goed van elkaar onderscheiden. Wat Breskens betreft is dat zeker van belang. Het grondgebied van de kerkelijke gemeente van Breskens was namelijk groter, dan dat van de heerlijkheid Breskens. De kerkelijke gemeente omvatte namelijk ook een gedeelte van (de dijkage) Baarsande. De dijkage Baarsande lag ten zuidoosten van Breskens, en omvatte in het westen de Steenen en Heerenpolder, en in het oosten o.a. de Golepolder, de Gistelarepolder, de Buysenpolder, en de Zuidoosthoek en de Zuidwesthoek. Bestuurlijk viel Baarsande onder het gebied van Het Vrije van Sluis, onder de parochie van der Groede. Kerkelijk viel Baarsande zowel onder Groede als Breskens. Het oostelijke deel (ongeveer ten oosten van de Baarsandse kreek), dat in de Middeleeuwen deel had uitgemaakt van de parochie Schoondijke en daarom Oud-Schoondijke werd genoemd, viel kerkelijk onder Breskens, het westelijk deel onder Groede. De armen, wonend onder Baarsande, werden half onderhouden door de diakonie van Groede, half door die van Breskens.

De primaire taken en verantwoordelijkheden van deze entiteit liggen vooral op het gebied van de religie, het onderwijs en de armenzorg. Functionarissen zijn met name de predikant, de schoolmeester en voorsanger, ouderlingen en diakenen, en de koster.

De dijkage van Oud en Jong Breskens.

De dijkage van Oud en Jong Breskens is de vierde bestuurlijke entiteit. Ze heeft te maken met het bestuur en beheer van de polders Oud en Jong Breskens. Dit zijn slechts twee van de polders, die onder de heerlijkheid Breskens vielen. Ze hadden samen één polderbestuur. Van de andere polders is (zeker uit de 17e eeuw) weinig materiaal bewaard gebleven. Zeker is, dat ook de Barbarapolder en de Elisabethpolder een eigen polderbestuur hebben gehad. En dat zelfde geldt waarschijnlijk voor de Stickepolder. De Polder wedersijts het Swarte Gat, die

later Wulpenpolder werd genoemd, lag op het grondgebied van drie gebieden, namelijk Breskens, Groede en Nieuwvliet. In de 18e eeuw is de Elisabethpolder onder de dijkage van Baarsande gekomen.

De primaire taken en verantwoordelijkheden van deze entiteit liggen vooral op het gebied van dijkonderhoud en waterbeheer. De financiering geschiedde door een heffing op de grondeigendom. De belangrijkste functionarissen waren de penningmeester van de dijkage, dijkgraaf en gesworens, en de bode.

2. Heren van Breskens

- Johan Wilhelm, hertog van Kleef 1592-1609
- admodiateurs [Nicolaes Cauwe](#) en Jan Jansen van Nichtevecht, later Jacob de Craene 1610-1630

Keurvorst van Brandenburg

- [familie Sticke](#)
 - Christoff Sticke (1621)1630-1651
 - Adriaan Sticke 1652-1672
 - Diderick Sticke 1672-1688

Friedrich III, keurvorst van Brandenburg

- [familie von Danckelman](#)
 - Eberhard, (Freiherr) von Danckelman 1689?-1722
 - admodiateurs ten tijde van de heren von Danckelman
 - admodiateur Esaias de Coster 1692-1701
 - admodiateur Coenraat van Heussen 1702-1707
 - ??admodiateur van de Brande 1708-1709?
 - ??admodiateur Johan van Hoorn 1709?-1712
 - admodiateur Jacobus Loke sr. 1713-1720
 - admodiateur Servaas Loke 1720-1746
 - Frederic Carel, Freiherr von Danckelman 1722-1739
 - Eberhard Ludwig, Freiherr von Danckelman 1739-1745
- [Carel Theodore](#) , keurvorst van de Palts 1745-1796

[Johan Wilhelm, hertog van Kleef](#)

De schorren van Breskenszand werden in 1487 door keizer [Maximiliaan van Oostenrijk](#) in leen uitgegeven aan [Philips, hertog van Kleef](#), om te bedijken. Na de bedijking, die uiteindelijk pas in 1510 plaats vond, waren de hertogen van Kleef dus tevens Heer van Breskens. Aan het begin van de op deze website behandelde geschiedenis was dit [Johann Wilhelm, hertog van Kleef](#). Breskens lag in die tijd (gedeeltelijk) onder water na de oorlogsinnundaties aan het eind van de zestiende eeuw. [Nicolaes Cauwe](#) , rekenmeester van Zeeland, wist in 1607 de heerlijkheid van de hertog in pacht te krijgen. Hij wilde Breskens weer herdijken. De pacht gold voor 20 jaar, ingaande vanaf de herdijking, en omvatte de heerlijkheid met al zijn rechten en vrijheden. Alleen de titel Heer van Breskens hoorde er niet bij. Een dergelijke pacht noemt men admodiatie en [Nicolaes Cauwe](#) werd derhalve admodiateur van Breskens. Cauwe pachtte de heerlijkheid samen met [Jan Jansen van Nichtevecht](#). Deze laatste is kennelijk al voor 1610 overleden en in zijn plaats vinden we

dan **Jacob de Craene**.

Na het kinderloos overlijden van Johan Wilhelm, hertog van Kleef, brak er een successieoorlog uit tussen de diverse troonpretendenten, waaronder de keurvorsten van Brandenburg en die van de Rijnpalts. In 1614 werd (bij het verdrag van Xanten) het bestuur van de Kleefse landen (voorlopig) toegewezen aan de keurvorst van Brandenburg, die de heerlijkheid tenminste tot 1690 in leen zou houden. In 1745 blijkt de heerlijkheid in bezit gekomen te zijn van de keurvorst van de Rijnpalts. Hoe is mij nog niet duidelijk.

Voor deze Duitse vorsten was een heerlijkheid als Breskens, bovendien gelegen in de Republiek der Verenigde Nederlanden, een kleinigheid. Vandaar dat ze de heerlijkheid als een erfelijk onderleen uitgaven. Op deze manier kwam de heerlijkheid eerst aan de **familie Sticke**, en later aan de **familie von Danckelman**. Na het uitsterven (in de rechte lijn) van deze laatste familie in 1745 werd de heerlijkheid verder rechtstreeks door de keurvorst (of liever zijn rentmeester) bestuurd.

Nicolaes Cauwe, admodiateur van Breskens

Op 6 okt. 1607 werd door Johan Wilhelm, hertog van Kleef, Gulik en Berg, de heerlijkheid Breskens verpacht aan Nicolaes Cauwe en Jan van Nichtevecht, voor 20 jaar, à f 1000 per jaar. Het eerste jaar zou vervallen St Maarten 1609, of indien de heerlijkheid dan nog niet herdijkt zou zijn, het volgende jaar 1610. Al in 1610 blijkt Jacob de Craene als admodiateur naast Nicolaes Cauwe voor te komen in plaats van Jan van Nichtevecht, die verder niet meer wordt genoemd. Nicolaes Cauwe, die rekenmeester van Zeeland was, was de meest invloedrijke van de twee. Het is mogelijk, dat hij ook het grootste deel van de pacht droeg.

De familie Sticke

Christoff Sticke, 1621(1630)-1651

In 1621 werd **Christoff Sticke**, geboren vóór 1591, ridder, geheimraad van de keurvorst van Brandenburg, door hem beleend met de heerlijkheid Breskens. De pacht of admodiatie van Nicolaes Cauwe was weliswaar nog niet ten einde, maar deze had natuurlijk niet met de keurvorst van Brandenburg een contract gesloten. Kennelijk is Cauwe toch in staat geweest zijn admodiatie tot het eind toe uit te oefenen, want pas in 1630 vinden we Sticke als Heer optreden. Christoff Sticke, die, wanneer hij tenminste niet op reis was, in Deventer woonde, bemoeide zich actief met zijn heerlijkheid. Meermalen treffen we hem in Breskens aan bij het afhoren van parochie- of polderrekeningen. Voor de dagelijkse gang van zaken stelde hij een plaatsvervanger, of bailliu, aan. Enige tijd (van 1632 tot 1649) was ook zijn broer **Johan Sticke** naast hem als heer aangesteld, maar hij herriep dit besluit vanwege "de kwade comportementen van zijn broeder". Christoff Sticke overleed eind 1651, waarschijnlijk in Breskens, en werd aldaar in de kerk begraven.

Adriaan Sticke, 1652-1672

Christoff Sticke werd, volgens overeenkomst met de keurvorst, opgevolgd door zijn neef **Adriaan Sticke** (1596-1672). Onder zijn bewind werd in 1663 de Stickepolder bedijkt, die, nadat in 1675 al een groot deel verloren was gegaan, in 1682 definitief verloren ging. Adriaan Sticke kwam om in het "rampjaar" 1672 toen troepen van Münster Deventer veroverden.

Adriaan Sticke bezat de heerlijkheid samen met (zijn broer) **Hendrik Sticke**, die we als heer van Breskens niet tegen komen. Blijkens een acte van 25 mei 1645 waren beiden door de hertog van Nieuwenburch (Neuburg) beleend met de heerlijkheid wanneer Christoff overleden zou zijn.

Diderick Sticke, 1672-1688

Laatste Heer van Breskens uit deze familie was zijn neef **Diderick Sticke**, schepen en raad van Deventer van 1675 tot 1688. Hij werd begraven te Deventer op 10 januari 1689 (Oude Stijl). Hij had geen afstammelingen en de heerlijkheid viel derhalve terug aan de leenheer, de keurvorst van Brandenburg. Deze gaf de heerlijkheid opnieuw in leen uit aan één van zijn getrouwen, Eberhard von Danckelman.

De familie von Danckelman

Eberhard von Danckelman, 1689?-1722

Eberhard von Danckelman (1643-1722) studeerde in Groningen en Utrecht en werd in 1663 gouverneur en raadsman van prins Frederik (van Brandenburg), en was na diens troonbestijging (als Frederik III, keurvorst van Brandenburg, later als Frederik I, koning van Pruisen) in 1688 feitelijk regeringsleider. Hij werd vóór juli 1690 door hem beleend met de heerlijkheid Breskens. In 1695 werd hij (samen met zijn zes broeders) door keizer Leopold verheven in de "vrijherenstand" van het Heilig Rooms-Duitse Rijk. De zuinige, streng Calvinistische politicus riep zodanig weerstand op, dat hij in 1697 ten val werd gebracht en in hechtenis werd genomen. Hij werd toen veroordeeld tot een levenslang verblijf in de vesting Peitz. In 1707 herkreeg hij zijn vrijheid onder voorwaarde, dat hij te Kottbus zou wonen. Pas na de troonsbestijging van Frederik Willem I in 1713 werd hij in ere hersteld.

Onder deze omstandigheden (en ook gezien de afstand) was het praktisch onmogelijk om goed toezicht op het bestuur van de heerlijkheid te houden. Von Danckelman gaf de heerlijkheid daarom in pacht uit. De bailliu en admodiateur verkreeg daarbij alle rechten en vrijheden van de heerlijkheid, behalve het recht om de secretaris te benoemen en de strandvonderij. We zien dan een hele reeks van admodiateurs en bailliu's optreden, vaak niet in Breskens wonend, en het is geen wonder, dat de inwoners van Breskens zich aan zo'n vrijheer weinig gelegen lieten. Typerend voorbeeld is, dat men de vrijheer geen bericht had gestuurd van bailliu de Coster. Von Danckelman stierf in 1722 en werd opgevolgd door zijn zoon(?) Frederic Carel.

Frederic Carel, Freiherr von Danckelman, 1722-1738

Frederic Carel, Freiherr von Danckelman, volgde in 1722 zijn vader(?) op als Heer van Breskens. Ook hij verpachtte de heerlijkheid. Hij overleed te Wenen op 19 dec. 1738 (O.S.). Hij werd opgevolgd door zijn minderjarige zoon Eberhard Ludwig.

Eberhard Ludwig, Freiherr von Danckelman, 1739-1745

Eberhard Ludwig volgde in 1739 zijn vader op als Heer van Breskens. Hij was toen nog minderjarig, zodat zijn moeder de voogdij waarnam. In 1743 (hij was toen 21 jaar) bezocht hij Breskens. Hij overleed evenwel reeds in 1745, slechts drieëntwintig jaar oud. Met zijn overlijden viel de heerlijkheid weer terug op de leenheer, en deze blijkt dan niet meer te zijn de keurvorst van Brandenburg, maar Carel Theodore, sinds 1742 keurvorst van de Palts, die in 1746 in de aanstellingsacte van Servaas Loke als bailliu van Breskens laat weten, dat de heerlijkheid van Breskens en Breskenssande bij het afsterven van de heer Eberhard Ludwig, vrijheer van Dankelman, "is komen te retourneren aen ons huijs".

Admodiateurs (en bailliu's) ten tijde van de heren Von Danckelman, 1689-1745

Esaias de Coster

Esaias de Coster was aanvankelijk **bailliu van Breskens**, en verkreeg op 16/26 dec. 1692 de heerlijkheid in admodiatie voor 8 jaar, ingegaan zijnde 1 jan. 1692 en expirerend op 31 dec. 1699, à f 800 per jaar. De vrijheer behield aan zich (slechts) het strandrecht en het aanstellen van de secretaris. Waarschijnlijk is de admodiatie in 1699 weer voor 8 jaar verlengd. Esaias de Coster werd begraven te Breskens op 25 okt. 1701, 56 jaar oud. Hij liet vele schulden na, waarvoor zijn borgen, zijn broer Jacobus (beenhouwer in Middelburg) en zijn zwager Pieter van de Putte (in Vlissingen), werden aangesproken.

Coenraat van Heussen

Coenraat (soms Cornelis?) van Heussen, JUD, wonend te Amsterdam, verkreeg daarop de heerlijkheid in admodiatie voor 6 jaar, ingegaan zijnde 1 jan. 1702 en expirerend op 31 dec. 1707, à f 800 per jaar. Kennelijk is dit de resterende periode van de admodiatie van de Coster. Hij was tegelijkertijd bailliu van Breskens.

? van de Brande

Mogelijk heeft deze Middelburgse burgemeester de admodiatie overgenomen. Zoiets wordt gesuggereerd door het feit dat de schepenen van Breskens zich in 1708 tot hem wenden, wanneer er een conflict met de burgemeester is, en ook door het feit, dat van de Brande in 1709 Johan van Hoorn uit naam van de vrijheer aanstelt tot bailliu. Onduidelijk is nog of het hier tevens om admodiatie gaat of niet.

Johan van Hoorn

Johan van Hoorn wordt op 3 aug. 1709 aangesteld tot [bailliu van Breskens](#) door dHr van de Brande, burgemeester van Middelburg. Mogelijk gaat het hier tevens om admodiatie, maar dat wordt niet geheel duidelijk. Op 21 april 1713 sluit hij een overeenkomst, uit naam van de vrijheer, met Jacobus Loke, griffier van de heerlijkheid Nieuwvliet, wegens overname van de voors. heerlijkheid [Breskens] voor 14 jaar, ingegaan zijnde 1 jan. 1713, voor f 600, met recht van opvolging door zijn zoons Servaas en Jacobus. Johan van Hoorn deed op 1 jan. 1714 afstand van het bailliuschap van Breskens t.g.v. Jacobus Loke. In 1722 was hij commies-generaal van Zeeland.

Jacobus Loke sr.

Jacobus Loke was geboren te Groede op 18 febr. 1664. In 1685 werd hij notaris te Groede als opvolger van Pieter Andriessen Syx, met wiens weduwe Anna Boussemaer hij trouwde. Hij vervulde vele functies, waaronder die van griffier van de heerlijkheid Nieuwvliet. In 1713 krijgt hij de heerlijkheid Breskens in admodiatie voor 14 jaar, ingegaan zijnde 1 jan. 1713, voor f 600, met recht van opvolging door zijn zoons Servaas en Jacobus. Op 1 jan. 1714 wordt hij tevens [bailliu](#) (administrateur van het bailliuschap), en doet eed daartoe op 30 jan. 1714. Jacobus Loke, en zijn zoon Servaas, herstelden de bestuurlijke verhoudingen, die sinds de dood van bailliu Johan van Gronselt geheel verstoord waren geraakt. Het conflict met de erven Cats over de tienden werd tot een oplossing gebracht. De middeleeuwse renten, rustend op de heerlijkheid, werden afgekocht, en het conflict met de Magistraat van het Vrije van Sluis, die ten onrechte jurisdictie over de heerlijkheid probeerde te krijgen, werd in het voordeel van de heer van Breskens beslist. Jacobus Loke overleed te Groede, en werd aldaar begraven op 18 febr. 1720.

Servaas Loke

Servaas Loke, geboren te Groede 18 aug. 1689, volgde zijn vader op als admodiateur en bailliu van Breskens, aanvankelijk bij provisie en definitief op 20 okt. 1722, toen hij de eed als [bailliu](#) aflegde in handen van dheer Johan van Hoorn, [oud bailliu], die hiertoe was gemachtigd door de Vrijheer. Na het overlijden in 1745 van vrijheer Eberhard Ludwig von Danckelman en het terugvallen van de heerlijkheid op de leenheer, Carel Theodore, keurvorst van de Palts, raakte Loke de admodiatie kwijt, omdat de keurvorst de heerlijkheid zelf (via zijn rentmeester) beheerde. Loke werd als bailliu evenwel herbenoemd.

[De keurvorst](#)

Carel Theodore, keurvorst van de Palts, 1745-1796

Carel Theodore, 1724-1799, 21e keurvorst van de Palts (1742-1799), 6e keurvorst van Beieren (1777-1799), kwam in okt. 1745, na het overlijden van Eberhard Ludwig von Danckelman, weer als heer aan de heerlijkheid Breskens. Carel Theodore, die naast hertog van Beieren, Gulik, Kleef en Berg, ook prins was van Moeurs, markgraaf van Bergen op Zoom, graaf van Veldents, Spaenheim, Marcq en Ravensberg, en heer van Ravesteijn,

verpachtte de heerlijkheid niet, maar liet deze, met andere goederen gelegen in de Nederlanden, beheren door een rentmeester. Alleen de benoemingen van bailliu en secretaris geschiedden aan het hof in Mannheim. Na de inlijving bij Frankrijk werden de heerlijke rechten vervallen verklaard. Carel Theodore verloor zijn heerlijkheid.

3. Bailliu's van Breskens

Aernout Pietersen (of stadhouder?)	1610-1611
Govaert Weylandt	1612?-1617
Jan Jacobsen (provisioneel?)	1617-1618
Jan Anraet	1618?-1620
Samuel de Lescluse	1621-1632
Jean de Cussonnel	1632-1638
Samuel de Lescluse (provisioneel)	1638
Pieter Boucherij	1639
Samuel de Lescluse (provisioneel)	1639-1640
Johannes Mogge	1640-1643
Johan van Gronsfelt	1645-1682
Esaïas de Coster , tevens admodiateur 1692-1701	1683-1701
Coenraat van Heussen , tevens admodiateur 1702-1707	1702-1707?
??van de Brande	1707?-1709?
Johan van Hoorn , tevens admodiateur 1709-1713	1709-1713
Jacobus Loke sr. , tevens admodiateur 1713-1720	1714-1720
Servaas Loke , tevens admodiateur 1720-1746	1720-1761
Walterus de Smidt	1761-1776
Philippus Christoffel van Hierschot	1776-1794
J. Delbaar fils	1794-na 1798?

De bailliu van Breskens was de plaatsvervanger van de [Heer van Breskens](#) en werd ook door deze benoemd. Dit ambt werd kennelijk verpacht, zoals in de 17e en 18e eeuw gebruikelijk was, maar veel informatie is daar niet over te vinden. In de periode, dat de familie von Danckelman de heerlijkheid in leen had, lijkt de heerlijkheid tesamen met het bailliuschap te zijn verpacht. De admodiateurs (de pachters van de heerlijkheid) komen ook voor als bailliu. Niet zo verwonderlijk. Een bailliu betekende immers een extra uitgavenpost voor de admodiateur.

De bailliu vervulde in het maatschappelijk leven een belangrijke rol, maar kon die rol slechts uitoefenen binnen het subtiële machts evenwicht, dat er bestond tussen bailliu enerzijds en de maatschappelijke bovenlaag anderszijds. Niet iedereen slaagde daarin. Een positief voorbeeld in deze is bailliu Johan van Gronsfelt, die bijna 40 jaar bailliu van Breskens was. Ook Jacobus Loke, en zijn zoon Servaas, zijn in deze bijzonder vaardig gebleken. Zij slaagden erin het vrijwel geheel verloren gegane gezag voor de (ver weg wonende) vrijheer weer te herstellen, zowel binnen de heerlijkheid als ook daarbuiten, in de relatie met de Magistraat van het Vrije van Sluis.

In het nu volgende worden de achtereenvolgende bailliu's van Breskens behandeld, voorzover mijn gegevens gaan. De bailliu's, die tevens admidiateur van Breskens waren, worden behandeld onder de [Heren van Breskens](#) [4].

Aernout Pietersen (1610-1611)

Deze persoon, van wie ik verder niets af weet, wordt reeds op 28 mei 1610¹ vermeld als bailliu, en wordt op 15 nov. 1610² bij het vermaken van de wet door rekenmr. Cauwe, opnieuw als bailliu aangesteld. Hij staat vóór de burgemeester, maar het is onzeker of het hier echt om de functie van bailliu gaat. Bij het vermaken van de wet op 20 sept. 1611³ komt op deze plaats (maar dan **stadthouder** genoemd) Jan van Damme.

Noten: 1, 2, 3: ZV 2151f

Govaert Weylandt (1612?-1617)

Deze komt voor het eerst voor als bailliu op 13 aug. 1612¹ en wordt als zodanig nog vermeld op 28 nov. 1616. Hij wordt vermeld als oud bailliu op 23 april 1618². Weylandt bezat de grote hofstede in de Gistelarepolder. Toen hij omstreeks begin 1617 voor zaken in Antwerpen was, werd hij gegijzeld door de Heer van Gistel, de vermoedelijke eigenaar van de (onteigende?) hofstede. Hierdoor werd hij geruïneerd, als gevolg waarvan hij ook afstand heeft gedaan van de bailliage van Breskens. Na zijn vrijlating is hij weer te Breskens komen wonen, en werd aldaar in 1622 in de kerk begraven, oud ca 62 jaar. Hij was gehuwd met Anna Tacx, en had drie kinderen, Albert (geboren in Utrecht), Cornelis en Mayken.

Noten: 1, ZV 2151f; 2, ZV 2151x/n58

Jan Jacobsen (1617-1618?)

Terwijl Weylandt elders was, is vanaf mei 1617 in de civiele rol¹ sprake van een "dhr bailliu". Dit zal Jan Jacobsen zijn, die op 27 nov. 1617 vermeld wordt als bailliu. Vermoedelijk heeft hij deze plaats provisioneel vervuld. Waarschijnlijk is deze Jan Jacobsen dezelfde, die later als schepen wordt vermeld. Zekerheid heb ik daarover nog niet.

Noot: 1, ZV 2151f

Jan Anraet (1618?-1620)

Jan Anraet laat op 20 mei 1618 zijn dochter Cornelia te Breskens dopen, en wordt op 1 juli 1618 met zijn vrouw Agatha de Waele lidmaat te Breskens. Vermoedelijk is hij in de lente van 1618 te Breskens gekomen. De eerste vermelding van hem als bailliu dateert van 16 jan. 1619¹. Hij overleed kort vóór 9 nov. 1620.

Jan Anraet was eerst gehuwd met Marija, dochter van Aernout de Coninc, schoolmeester te Tholen, bij wie hij drie kinderen had (wiens namen mij onbekend zijn), en daarna met Agatha Claes de Waele, bij wie hij twee dochters had, Cornelia en Susanna. Zijn weduwe hertrouwde met Gerard van Besten.

Noot: 1, ZV 2151x

Samuel de Lescluse (1621-1632, 1638, 1639-1640)

Naar eigen zeggen¹ werd hij in 1621 bailliu van Breskens. In 1632 wordt hij van de bailliage ontheven, na kennelijk grote problemen met de parochianen, zoals o.a. blijkt uit de acta van de kerkenraad [o.a. 4 jan. 1631]. Hij komt later te Breskens wel weer voor als burgemeester, en na het overlijden van Jean de Cussonnel nog als waarnemend bailliu, zoals blijkt uit zijn décharge 27 dec. 1638². Ook na het afzetten van Pieter Boucherij werd hij op 27 oct. 1639 bij provisie tot bailliu aangesteld, wat hij bleef tot de komst van Johannes Mogge.

Samuel de Lescluse was geboren rond 1590 bij Middelburg in Zeeland, en overleed te Oostburg, waar hij werd begraven op 30 sept. 1651. Hij trouwde te Aardenburg 23 febr. 1620

(otr. 1 febr.) met Anna Pit, dochter van predikant Seginis Pit en Anneke Draver. Anna Pit werd begraven te Oostburg, 17 mei 1653. Uit dit huwelijk zijn drie kinderen in leven gebleven: Zephania (ongehuwd overleden), Janneken (geh. met Cornelis Teerlingh, Oostburg) en Sara (geh. met Jacobus Gallo, Schoondijke).

Noten: 1, ZV 2151x/n260, 24-6-1641; 2, ZV 21511 (achterin)

Jean de Cussonnel (1632-1638)

Deze werd op 30 juli 1632 bij brief¹ door de Heer tot waarnemend bailliu aangesteld. Op 21 febr. 1633² deed hij eed als bailliu. Hij overleed kort vóór 29 jan. 1638³. Na zijn overlijden neemt oud bailliu [Samuel de Lescluse](#) de zaken waar.

Noten: 1, OAB 7; 2, ZV 2151j; 3, ZV 21511 (achterin)

Pieter Boucherij (1639)

Dit is een onduidelijke figuur, die door jonker [Johan Sticke](#), de broer van de [Heer](#), was aangesteld. Hij wordt door de magistraat van Breskens pas erkend ná een expres bevel om Boucherij als bailliu ter erkennen [ZV21511, 7 juni 1639], maar reeds op 22 aug. van datzelfde jaar interdiceert jonker Johan Sticke Boucherij "sich met de bailliage van Breskens niet te belangen na dato deses".

Oud bailliu [Samuel de Lescluse](#) neemt hierna de zaken weer waar.

Johannes Mogge (1640-1643)

Johannes Mogge de jonge toonde de magistraat van Breskens op 22 nov. 1640 zijn commissie als bailliu en deed de eed als bailliu op 14 jan. 1641¹. Kennelijk ontstonden al snel financiële problemen en op 28 april 1643 zegt hij zijn dienst als bailliu op bij Christoff Sticke, die toen kennelijk in Breskens was. In 1644 verkocht hij zijn huis in Breskens aan zijn broer Jacob Mogge.

Johannes Mogge was geboren te Vlissingen ca 1618. Hij studeerde medicijnen te Leiden, waar hij vermoedelijk in 1644 promoveerde (vermeld Leiden 1637, 1644). Hij vertrok in 1646 naar Brazilië, maar overleed onderweg.

Noot: 1, ZV 21511 (achterin)

Johan van Gronsfelt (1645-1682)

Johan van Gronsfelt, afkomstig van Calcar, deed eed als bailliu van Breskens op 16 jan. 1645. Hij was bijna 38 jaar bailliu van Breskens en hij lijkt een goed evenwicht gevonden te hebben tussen enerzijds de belangen van de vrijheer en anderzijds die van de inwoners van Breskens. Hij overleed op 4 dec. 1682¹ en werd te Breskens begraven op 11 dec.

Van Gronsfelt was eigenaar van de hofstede "de Duyvekeete" in cavel 1 van Oud Breskens. Hij was in 1653 gehuwd met Francijntje Loncke, gedoopt te Breskens 12 febr. 1634 en overleden (te Groede?) ná 1687. Hun enige dochter Johanna, ged. Breskens 14 mei 1656, trouwde in 1678 met mr. Abraham van den Bussche, griffier sLands van den Vrijen, en kreeg als huwelijksgeschenk de eigendom van de hofstede "de Duyvekeete".

Noot: 1, ZV 21511

Esaias de Coster (1683-1701)

Esaias de Coster, geboren te Middelburg rond 1645, deed eed als bailliu van Breskens op 30 nov. 1683¹. Hij werd, samen met zijn vrouw Anna Maria Willems, op 31 maart 1684 lidmaat te Breskens met attestatie van Middelburg. In 1692 verwierf hij de heerlijkheid Breskens in admodiatie.

Zie verder [Heren van Breskens](#). Hij werd begraven te Breskens op 25 okt. 1701.

Noot: 1, ZV 21511

Coenraat van Heussen (1702-1707?)

Deze was zowel admodiateur als bailliu van Breskens. Zie [Heren van Breskens](#).

Johan van Hoorn (1709-1713)

Deze werd op 3 aug. 1709¹ aangesteld tot bailliu van Breskens door dHr van de Brande, burgemeester van Middelburg, uit naam van de vrijheer. Op 1 jan. 1714 deed bailliu van Hoorn afstand van het bailliuschap i.p.v. Jacobus Loke, volgens commissie van de vrijheer van 8 april 1713. Zie [Heren van Breskens](#).

Noot: 1, OAB 1

Jacobus Loke (1714-1720)

Jacobus Loke deed op 30 jan. 1714 eed als bailliu van Breskens, waartoe hij volgens de commissie van de vrijheer op 8 april 1713 was aangesteld. Loke was toen al admodiateur van Breskens, daar hij op 20 juni 1713 in die hoedanigheid de wet vermaakte (d.w.z. de magistraat benoemde). Zie verder [Heren van Breskens](#).

Servaas Loke (1720-1761)

Servaas Loke, geboren te Groede 18 aug. 1689, volgde zijn vader op als admodiateur en bailliu van Breskens, aanvankelijk bij provisie en definitief op 20 okt. 1722, toen hij de eed als bailliu aflegde in handen van dheer Johan van Hoorn, [oud bailliu], die hiertoe was gemachtigd door de vrijheer. Na het overlijden in 1745 van vrijheer Eberhard Ludwig von Danckelman en het terugvallen van de heerlijkheid op de leenheer, [Carel Theodore](#), keurvorst van de Palts, raakte Loke de admodiatie kwijt, omdat de keurvorst de heerlijkheid zelf (via zijn rentmeester) beheerde. Loke werd als bailliu evenwel herbenoemd, volgens commissie van de vrijheer van 1 juli 1746. Loke legde opnieuw de eed af in handen van dHr Laurent Adan, rentmeester en gemachtigde van de vrijheer, op 26 okt. 1746¹. Servaas Loke overleed op 15 jan. 1761. Zie ook [Heren van Breskens](#).

Noot: 1, OAB 3

Walterus de Smidt (1761-1776)

Walterus de Smidt werd geboren ca 1715. Hij werd in 1736 notaris te Groede, en in 1742 secretaris van Breskens. Na het overlijden van Loke werd Walterus de Smidt bij commissie van de [vrijheer](#), Mannheim d.d. 12 febr. 1761, aangesteld als bailliu van Breskens. Hij legde op 9 maart 1761 de eed van getrouwheid aan de keurvorst af in handen van dHr P.J. Adan, als gemachtigd door de vrijheer, en deed op 13 maart 1761 de ordinaire eed als bailliu ten overstaan van de magistraat. Walterus de Smidt was behalve bailliu van Breskens ook notaris te Groede. Hij woonde in Groede. Hij deed eind 1776 vrijwillig afstand van het bailliuschap, en gaf brieven van aanbeveling t.b.v secretaris van Hierschot. Hij woonde nog te Groede in febr. 1796, oud 81 jaar, samen met zijn dienstmeid Apolina van Herzeele, 37 jaar. Nog onbekend is mij, wanneer hij overleed.

Philippus Christoffel van Hierschot (1776-1794)

Van Hierschot werd geboren te Middelburg ca. 1743. Hij was clercq van Walterus de Smidt, en werd op diens aanbeveling in 1761 secretaris van Breskens. Na het vrijwillig aftreden van Walterus de Smidt als bailliu werd hij bij acte Mannheim d.d. 20 okt. 1776 door de [vrijheer](#) benoemd tot bailliu van Breskens. Op 18 juli 1794 schrijft de magistraat aan de graaf de Vieregg, als vertegenwoordiger van de vrijheer, dat bailliu van Hierschot al geruime tijd zeer ernstig ziek is en vermoedelijk niet meer zal genezen, en zij verzoekt Abraham Le

Clercq als waarnemer en bij zijn overlijden als bailliu aan te stellen. Van Hierschot overleed, kort na het schrijven van deze brief, op 22 juli 1794, bijna 51 jaar oud.

Noot: 1, ZA, Handschr. 1433

Jacobus Delbaar *fi*ls (1794-?)

Deze omstreeks 1758 geboren koopman wist zich in 1794 in het begin van de Franse tijd tot bailliu te laten benoemen¹. Hij woonde in 1798 te Breskens samen met zijn vrouw Anthonia van Abeele, en drie zoons Jacobus, Pieter en Lowij.

Noot: 1, Nog te bekijken: OAB 25, stukken betreffende de benoeming van burger Delbaere tot baljuw

5. Secretarissen van Breskens

Pieter de Meijer de jonge	1610-1617
Logier Claessen [de Rousser]	1617-1636
Isaac de Craene	1636?-1655
vacature	1655-1657
Jan Willemsen de Groote	1657-1669
Jan Gillissen van Cruijningen	1669-1685
Esaias de Coster (waarnemend)	1685-1691?
Jacobus van Dijke	1691?-1703
Jan Juyst (interim)	1703-1704
Willem Bassé	1704-1707
Gerard van Bueren	1707-1712
Servaas Loke	1713-1720
Jacobus Loke	1720-1742
Walterus de Smidt	1742-1761
Philippus Christoffel van Hierschot	1761-1776
Philippe le Clercq	1776-????

De secretaris vervulde in het dagelijks leven een belangrijke rol. Dat gold niet alleen in Breskens, maar in alle dorpen en steden. Hij legde in acten vast welke besluiten genomen waren, registreerde koop en verkoop, huwelijkscontracten, notuleerde de rechtszittingen en de vergaderingen van de magistraat enz. Een goed overzicht van zijn taken is te vinden in de in 1706 door de Vrijheer uitgevaardigde [Instructie voor den secretaris](#). De aanleiding daartoe waren ongetwijfeld de problemen, die Eberhard von Danckelman ondervond met de door hem aangestelde secretarissen, al zal een deel van de problemen ook zijn ontstaan, doordat secretarissen werden aangesteld die weinig relatie hadden met Breskens.

Pieter de Meijer de jonge (1610-1617)

Pieter de Meijer de jonge, zoon van Pieter de Meijer de oude, was vanaf de herdijking van Breskens in 1610 secretaris, schoolmeester, stokhouder, ontvanger van de armen, enz., te Breskens. Er bestond een zeker spanningsveld tussen de functie van secretaris, enz., en die van schoolmeester, en in januari 1615 verzocht Pieter (denkelijk wel onder druk) om alleen het schoolmeesterschap te mogen vervullen, en alle andere taken af te stoten. De kerkenraad zou dit aan de magistraat voorstellen¹. Uit de stukken blijkt, dat hij nog wel ruim een jaar als secretaris werkzaam bleef. Omstreeks of na 1617 is hij verhuisd naar Vlissingen, waar hij 10

mei 1621² wordt vermeld als schoolmeester in de weesschool. Begin 1622 wordt hij vermeld³ als overleden. Hij was gehuwd met Maeijken Ghenens; van haar is verder niets bekend.

Noten: 1, acta kkr 19-1-1615; 2, ZV 2151h; 3, omloper 1622

Logier Claessen [de Rousser] (1617-1636)

Deze komt juni 1617 met attestatie van Zierikzee te Breskens. Hij was net als zijn voorganger zowel secretaris als schoolmeester van Breskens. Meer nog dan zijn voorganger liet hij het secretarisschap prevaleren boven het schoolmeesterschap, en vanaf 1628 vinden we in de kerkenraadshandelingen menigvuldige klachten over hem, omdat hij de school verwaarloost. Volgens de acta wordt hij op 29 juli 1630 als schoolmeester vervangen door Boudewijn van der Beke, maar dat was slechts van korte duur. Februari 1631 wordt hij kennelijk weer als schoolmeester aangesteld. Hij overleed juli/aug. 1636. Logier Claessen, wiens moeder Martijnken Lievens was, komt nooit voor met achternaam. Er is mij evenwel één stuk bekend, dat hij ondertekent als Logier Claessen de Rousser. Logier Claessen was achtereenvolgens getrouwd met Josijntje Lenaerts, Anna Govaerts en Susanna van Houwaert.

Isaac de Craene (1636?-1655)

Vermoedelijk een familielid van Jacob de Craene, admodiateur van Breskens, tot zijn dood in 1622. Woont sinds 1632 te Breskens. Is in 1635 burgemeester aldaar, en is minstens vanaf aug. 1637 secretaris aldaar. Dat blijft hij tot zijn overlijden in april 1655. Zijn weduwe Anna van der Beecque hertrouwde Pieter Pietersen Cockuijt. Isaac had een (enige) broer Gosardus (te Goes?), die in 1658 de voogdij aanneemt over Isaacs 7 kinderen: Jacob (*1637, trouwt 1659 te Puttershoek), Adriaen (*1639), Maria (*1642, trouwt Johannes Ritzaardt), Isaack (*1645), Abraham (*1647), Eewout (*1649), en Johannes (*1651).

Jan Willemsen de Groote (1657-1669)

Na het overlijden van Isaac de Craene is de functie van secretaris geruime tijd, minstens tot jan. 1657, vacant. Op 30 juni 1657 wordt Jan Willemsen de Groote samen met zijn vrouw Magdalena Verbrugge lidmaat te Breskens. Kort voor zijn overlijden febr./maart 1669 werd er op zijn goederen beslag gelegd¹. Hij werd begraven 2 maart 1669.

Noot: 1, ZV 2151t, n284

Jan Gillissen van Cruijningen (1669-1685)

Jan Gillissen werd geboren te Kruiningen, en gedoopt aldaar 16 november 1636, zoon van Gillis Melssen en Laurijntje Gillis. Op 2 april 1669 werd hij namens de vrijheer aangesteld tot secretaris, en hij legde de eed af op 1 mei 1669¹. Vóór oct. 1685² werd hij uit zijn bediening gezet, hetgeen hij aan actie van de nieuwe bailliu Esaias de Coster toeschreef. Jan Gillissen van Cruijningen, die behalve secretaris ook **notaris** was en landmeter, overleed te Breskens in 1696 en werd aldaar begraven op 15 februari 1696. Hij was gehuwd met Maetje Jacobs de Boer, bij wie hij één zoon had, Jacob (geb. 1668). Van Cruijningen is ondermeer bekend door de kaarten van Breskens en omgeving, die door hem getekend zijn. Ook de grote overzichtskaart van Breskens, afgebeeld in de Kadastrale atlas van Breskens 1832, is van zijn hand.

Noten: 1, ZV 2151aa, fl19v; 2, acta kerkeraad

Esaias de Coster, als bailliu ook de secretarie waarnemend (1685-1691)

Uit de kerkeraads acta blijkt, dat secretaris van Cruijningen vóór oct. 1685 uit zijn bediening is gezet, hetgeen hij de nieuwe bailliu Esaias de Coster toeschreef. In jan. 1688 blijkt de Coster de opgave¹ van de bevolking van Breskens te doen "als waarnemend de secretarie van

Breskens". Dat suggereert dat er geruime tijd een vacature is geweest. Mogelijk is de Coster de functie blijven vervullen tot zijn overlijden oct. 1691.

Noot: 1, Vrije 497, #29

Jacobus van Dijcke (1691?-1703)

Deze is waarschijnlijk de opvolger van de Coster als secretaris, en van Van Cruijningen als notaris. Op nog onduidelijke redenen werd hij in maart 1703 door [bailliu van Heussen](#) van zijn secretarisambt gesuspendeerd¹. Van Dijcke weigerde de sleutels van de griffie en de papieren terug te geven, tenzij hij de order van de Vrijheer zag, waarop de bailliu de timmerman vroeg om de deur van de griffie open te breken. Het resolutieboek, dat de bailliu nodig had lag evenwel niet in de griffie. Na enkele noodzakelijke stukken te hebben meegenomen, werd de griffie weer gesloten. Van Dijcke fungeerde later nog te Breskens als notaris. Hij overleed te Groede in 1730. Jacobus van Dijcke, zoon van Zeger van Dijcke en Anna Swijgers, was geboren te Groede omstreeks 1669. Hij was gehuwd met Maria Sohier (1676-1732), en had bij haar drie kinderen: Zeger (geb. 1702), Susanna (geb. 1706) en Anna Maria (geb. 1710).

Noot: 1, OAB 1, 12-3-1703

Jan Juyst (1703-1704)

Dit is een onduidelijke figuur, die door bailliu van Heussen als secretaris ad interim werd aangesteld, nadat zijn voorganger van Dijcke van zijn ambt was ontheven. Van hem is verder niets bekend. Mogelijk was hij afkomstig uit Amsterdam, de woonplaats van bailliu van Heussen.

Willem Bassé (1704-1707)

Deze werd op 22 dec. 1704 bij provisie tot secretaris van Breskens aangesteld. Op 18 januari 1705 ontving hij van de [vrijheer](#) zijn commissie als secretaris¹. Op 18 juli 1706 wordt aangetekend, dat de vrijheer Bassé verboden heeft langer dan 3 dagen zonder toestemming uit de heerlijkheid weg te gaan. Bassé was in de vorige zomervakantie 2 maanden in Holland geweest, en was zoiets ook nu weer van plan. In 1707 verklaart² de bailliu dat hij op order van de vrijheer Bassé van zijn bediening had bedankt en van zijn eed had ontslagen. Bassé heeft verder geen sporen in Breskens achter gelaten. Mogelijk was ook hij afkomstig uit Amsterdam, de woonplaats van bailliu van Heussen.

Noten: 1, OAB 1, 10-3-1705; 2, OAB 1, 20-6-1707

Gerard van Bueren (1707-1712)

Deze was geboren te Utrecht omstreeks 1679, en werd bij commissie¹ van de vrijheer d.d. 1 juni 1707 aangesteld tot secretaris van Breskens. Van Bueren had de eed daartoe afgelegd in Peitz, in handen van de vrijheer. De slechte ervaringen met de voorgaande secretarissen hadden de vrijheer aanleiding gegeven een "[Instructie voor den secretaris](#)" op te doen stellen. Van Bueren, die voor zijn komst naar Breskens in Amsterdam woonde, trouwde in 1709 te Breskens met juffr. Christina van Walcheren. Hij overleed reeds drie jaar later en werd te Breskens begraven op 21 dec. 1712. Zijn weduwe abandonneerde² de boedel. Zij behield slecht haar eigen klederen en de kleren van haar man, die gebruikt zijn voor het maken van de rouw voor haar en haar twee kinderen, een bed, en een zilveren lepel en vork, die haar oudste kind als doopgift van Charles du Rie gekregen had. Te Breskens werden uit dit huwelijk 3 kinderen gedoopt, Johan, Catharina en Sara Jacoba. Het is nog niet duidelijk welk kind van deze drie in 1713 reeds was overleden.

Noten: 1, OAB 1, 20-6-1707; 2, OAB1, 10-8-1713

Servaas Loke (1713-1720)

Servaas Loke, geboren te Groede 18 aug. 1689, werd volgens commissie van de vrijheer, getekend te Cotbus, 12 febr. 1713, aangesteld als secretaris van Breskens, terwijl zijn vader Jacobus daar als admodiateur en bailliu was gekomen. Na het overlijden van zijn vader volgde hij deze op als admodiateur en bailliu van Breskens, aanvankelijk bij provisie en definitief op 20 okt. 1722, toen hij de eed als bailliu aflegde in handen van dheer Johan van Hoorn, [oud bailliu], die hiertoe was gemachtigd door de vrijheer. Servaas Loke overleed op 15 jan. 1761. Zie ook [Bailliu's van Breskens](#) , [Heren van Breskens](#).

Jacobus Loke (1720-1742)

Jacobus Loke, geboren te Groede 27 sept. 1696, volgde in 1720 zijn oudere broer Servaas op als secretaris van Breskens, toen deze na het overlijden van hun vader Jacobus Loke sr, hem als bailliu was opgevolgd. Op 26 sept. 1722 verkreeg hij commissie van de vrijheer. In 1742 deed hij afstand van het secretarissambt. Jacobus Loke overleed te Groede op 26 okt. 1763.

Walterus de Smidt (1742-1761)

Walterus de Smidt werd geboren ca 1715. Hij werd in 1736 notaris te Groede, en op 26 nov. 1742 werd hij aangesteld tot secretaris van Breskens. Na het overlijden van bailliu Servaas Loke werd Walterus de Smidt bij commissie van de [vrijheer](#) , Mannheim d.d. 12 febr. 1761, aangesteld als [bailliu van Breskens](#).

Philippus Christoffel van Hierschot (1761-1776)

Van Hierschot werd geboren te Middelburg ca. 1743. Hij was clerq van Walterus de Smidt, en werd op diens aanbeveling in 1761 (commissie 12 febr. 1761) secretaris van Breskens. Na het vrijwillig aftreden van Walterus de Smidt als bailliu werd hij bij acte Mannheim d.d. 20 okt. 1776 door de [vrijheer](#) benoemd tot [bailliu van Breskens](#).

Philip Le Clercq (1776-????)

Philip Le Clercq was geboren te Groede in 1734. In 1776 volgde hij bij commissie van 20 okt. 1776 Van Hierschot op als secretaris, toen deze tot bailliu van Breskens werd benoemd. Hij overleed te Groede op 9 dec. 1804. Nog onduidelijk is, of hij tot zijn overlijden secretaris van Breskens is gebleven. Hij was gehuwd met Maria Strain (1734- 1805), bij wie hij in elk geval twee kinderen had, Abraham en Philippe.

8. Predikanten van Breskens

Guilliaame Bogaert	1614-1618
Johannes Nolet	1618-1620
Adriaen Cornelissen Langendam	1620-1623
Charles Everwijn	1624-1626
Franciscus Bogaert	1626-1652
Johannis Morris	1652-1679
Abraham Loosvelt	1680-1681
Petrus Potteij	1682-1689
Blasius Pauw	1690-1700
Hermanus van Luinen	1700-1705

Hugo Plassius	1705-1711
Paulus Arleboutius	1712-1739
Leonardus Ens	1740-1763
Bartholomeus Albregts	1763-1790
vacature	1790-1797
Jozias Thomas Grenwis	1797-1798
vacature	1798-1801
Henricus Uden Masman	1801-1803
George Onno Post	1805-1807
Lambertus Jutting	1808-1809
vacature	1809-1815
Johannes Pieter Hofman	1815-1819
Carel le Fevre	1819-1823
Johannes Pieter Hofman (opnieuw)	1823-1831

Na de herdijking streefde men in Breskens direct naar het verkrijgen van een predikant. Maar daarmee moest men nog vier jaar geduld hebben. In die eerste vier jaar werden de diensten waargenomen door predikanten zowel van de classis Walcheren als van elders. Deze logeerden dan bij koster Adam van Vlaanderen, op wiens zolder ook de kerkdiensten werden gehouden, omdat de kerk nog niet opnieuw opgebouwd was. De Staten Generaal wilde evenwel nog geen beslissing over predikant en schoolmeester nemen totdat ook Groede herdijkt zou zijn. Dat duurde nog tot mei 1614. Toen werd aan Breskens een predikantsplaats toegewezen.

Breskens was voor veel predikanten niet een erg aantrekkelijke gemeente. Men begon er zijn loopbaan maar hoopte als snel elders een betere standplaats te bekomen. Pas in 1637 kwam er een huis voor de predikant, die daarvoor mogelijk in een huurhuis woonde. In de 18e eeuw woonde de predikant in het huis van de vrijheer. Dat huis werd echter bepaald niet onderhouden en was aan het eind van de 18e eeuw vrijwel onbewoonbaar geworden. Zo erg zelfs, dat men in 1790 geen nieuwe predikant wilde beroepen, voordat er door de vrijheer wat aan het huis gedaan was. De inval van de Fransen betekende evenwel confiscatie van de eigendommen van de vrijheer. Vermoedelijk omstreeks 1804 wordt dan op het terrein van de kerk een nieuw woonhuis voor de predikant gebouwd. Daarmee werd Breskens weer wat aantrekkelijker als standplaats. En toen in 1815 het Rijk ook de financiering van het tractement van de predikant regelde braken weer betere tijden aan.

Nota: Voor de latere periode (ná 1750) is voor dit overzicht veel gebruik gemaakt van de gegevens, die **F.A. van Melle** uit Breskens verzameld heeft uit de kerkeraadsacta uit die periode. Deze zijn in 1983 gepubliceerd in de reeks Bijdragen tot de Geschiedenis van West Zeeuws Vlaanderen, nr 12, onder de titel: **De Hervormde Gemeente van Breskens 1579-1924**. Verder werd gebruik gemaakt van de gegevens, verzameld door dhr **W.M.C. Regt** over predikanten in Zeeland, waarvan het manuscript berust bij het Zeeuws Archief in Middelburg.

Guilliaeme Bogaert (1614-1618)

Eerste predikant van Breskens na de herdijking. Hij was de in aug. 1589 geboren zoon van Hendrick Bogaert¹, koopman te Vlissingen, die aldaar overleed in 1621. Hendrick Bogaert was geboren te Duinkerken, verhuisde later naar Brugge, en daarna naar Vlissingen. Hendrick bezat een grote hofstede in de Stenenpolder onder Baarzande, die reeds voorkomt

op een kaart² van ca 1611. Een andere zoon van deze Hendrick, **Franciscus Bogaert**, predikant te Breskens van 1626-1652, refereert ergens aan "onze hofstede", waarmee overduidelijk deze hofstede wordt bedoeld.

Guilliaume Bogaert zou, volgens W.M.C. Regt, als proponent bevestigd zijn op 20 juli 1614. De bron daarvoor is mij onbekend. De eerste aantekening van ds Bogaert in het trouwboek van Breskens dateert van 8 november 1614, de eerste doop is van 30 november. Ik ben dus geneigd zijn komst naar Breskens iets later te stellen. Ds. Bogaert werd op 14 aug. 1618 beroepen naar Ritthem, aldaar bevestigd 4 nov. 1618, en vertrok nog later, in 1620, naar Vlissingen. Daar trouwde hij in augustus 1621 (ondertrouw Middelburg 24 juli 1621) met **Maria van Horenbeeke**. Hij overleed aldaar omstreeks febr./mrt. 1631.

Noot: 1, Vrije van Sluis 12, 23-4-1630, noemt zijn 9 kinderen, waaronder Guilliaume en Francois; 2, Zeeuws Archief, aanw. 1920, nr. 37

Johannes Nolet (1618-1620)

Deze opvolger van ds Bogaert werd als proponent te Breskens bevestigd¹ op 28 okt. 1618. Hij werd reeds op 3 aug. 1620 beroepen naar Ritthem. De laatste inschrijving van hem (in het doopboek) is van 20 sept. 1620. Van hem is verder weinig bekend. Het actaboek werd door hem niet bijgehouden. Het lidmatenregister vermeldt 6 jan. 1619 (eerste inschrijvingen van ds Nolet) aangekomen met attest. van Middelburg: **Hester d'Hoorne**, weduwe; **Maria Nolet**, **Janneken Rademaeckers**. Bij deze drie personen staat aangetekend: "vertrocken naer Walcheren". Het is verleidelijk hierin zijn moeder en zuster te zien. Janneken Rademaeckers is vermoedelijk hun dienstmaagd.

Noot: 1, Acta kerkeraad

Adriaen Cornelissen Langendam (1620-1623)

Geboortig van Zuidland (ZH). Werd als proponent beroepen te Breskens 25 aug. 1620. Een eerder beroep op de proponent **Johannes van den Brande** werd (door de classis?) geweigerd. Hij zal omstreeks okt./nov. bevestigd zijn. De eerste inschrijving van zijn hand (in het doopboek) dateert van 29 nov. 1620. Adriaen Cornelissen werd vóór 30 sept. 1623 beroepen tot Cadzand, want op die dag bracht men te Breskens een beroep uit op Charles Everwijn, proponent.

Mr. Adriaen Cornelissen Langendamme, geboortig van Zuydland bij den Brielle, werd op 11 jan. 1627 vrijlaat¹ in Aardenburger-ambacht. Hij was gehuwd (1) met **Janneken Cornelissen van Ostaie** (lidmaat Breskens 2 jan. 1621), (2) te Cadzand 25 mrt. 1626 met **Maijken Adriaens Hazaert**, (3) te Middelburg 9 aug. 1628 met **Petronella van der Burcht**, wed. ds Leonardus Piersant. Van Adriaen is één zoon (uit het eerste huwelijk) in leven gebleven, te weten: Thimoteus van Langedamme, gedoopt te Breskens 4 juni 1621.

Ds. Langendam vertrok in 1631 van Cadzand naar Westkapelle. Daar overleed hij in 1640.

Noten: 1, Vrije van Sluis 314; 2, Vrije van Sluis 872, 24 juni 1641

Charles Everwijn (1623-1626)

Werd als proponent te Breskens beroepen op 30 sept. 1623, doch werd eerst op 3 maart 1624 aldaar in zijn dienst bevestigd. De eerste aantekening van zijn hand (in het doopboek) is van 25 febr. 1624. Hij werd reeds op 20 april 1626 beroepen tot Aardenburg om aldaar de dienst in beide talen (dus zowel Nederlands als Frans) te doen. Hij belooft in Breskens te blijven tot de komst van een nieuwe predikant aldaar. Charles Everwijn bleef slechts enkele maanden in Aardenburg, want reeds in sept. 1626 werd hij beroepen door de Waalse kerk van Gouda. Hij overleed (aldaar?) ná sept. 1667.

Charles Everwijn was (volgens de Navorscher 1892) een zoon van **Charles Everwijn** en **Susanna**, dochter van Pierre **Loyseleur de Villiers**. Hij was gehuwd met **Jacomijntje Hondius**, dochter van de Vlissingse predikant Jacobus Hondius. Zijn broer

Samuel van Everwijn, geb. Middelburg 1601, was predikant te Dordrecht van 1626 tot zijn overlijden in 1631.

Franciscus Bogaert (1626-1652)

Werd als proponent te Breskens beroepen 17 mei 1626. Hij werd op 21 juni 1626 in zijn dienst bevestigd door ds Everwijn. Na een hele reeks predikanten, die na korte tijd weer vertrokken, nu één, die meer dan vijftientig jaar, tot zijn overlijden toe, zou blijven. Hij was een broer van de eerste predikant van Breskens, **Guilliaeme Bogaert**.

Franciscus trouwde (ondertrouw Vlissingen 10 mei 1631) met **Margarieta Baquemans**, geboren te Vlissingen ca 1608, dochter van Louis Baquemans en Lijsbeth Hendricks. Hij overleed te Breskens en werd in mei 1652 aldaar in de kerk begraven. Zijn weduwe hertrouwde in 1654 met Stoffel Jansen Brootshoof (1583-1661) en overleed te Breskens in 1667.

Franciscus Bogaert had bij zijn vrouw drie volwassen geworden kinderen: (1) Lowijs Bogaert (1634-ca 1663), predikant, overleden in Oost Indië; (2) Maria Bogaert (ca 1643- ?), trouwt 1660 Pieter van Craeijmers, landman; en (3) Cornelis Bogaert (1648-1681), landman te Breskens, achtereenvolgens gehuwd met Maria Cortain, Dina Jans Koevoet, en Leuntje Hubrechts.

Ds. Bogaert ging slordig met de boeken om. Het actaboek stopt met 1632, het doopboek en trouwboek met 1641. Na zijn overlijden zijn kennelijk nog een aantal losse doop- en trouwbriefjes teruggevonden en alsnog ingeschreven. Het door hem in 1637 gekochte huis werd tot 1701 door de navolgende predikanten gekocht c.q. gehuurd.

Johannes Morris (1652-1679)

Geboren te Cruijningen ca 1626. Werd als kandidaat bevestigd te d' Eede 15 okt. 1648, en in 1652 beroepen tot Breskens. De eerste aantekening van zijn hand (het titelhoofd in het doopboek) dateert van 15 dec. 1652. (De dopen zelf werden aangetekend door schoolmeester **David Moijaert**.) Hij was net als zijn voorganger meer dan vijftientig jaar predikant te Breskens. Hij herstelde een beetje de chaos, die zijn voorganger had achtergelaten, en stelde een nieuwe lidmatenlijst op. Veel meer valt er over hem niet te melden. Hij overleed te Breskens op 15 sept. 1679¹ en werd aldaar begraven op 21 sept. 1679.

Hij was gehuwd (ondertrouw Vlissingen 20 okt. 1657) met **Corijna Everts**, jd. van Vlissingen, die hem overleefde. Kinderen zijn van hem niet bekend.

Noot: 1, Acta kerkeraad

Abraham Loosvelt (1680-1681)

Deze werd geboren te Middelburg ca. 1651, zoon¹ van Jan Loosvelt en Catharina Mavau. Werd (als kandidaat) bevestigd te Retranchement op 13 okt. 1675. Beroepen te Breskens 23 jan. 1680, bevestigd aldaar 14 april 1680. Ds Loosvelt was nog geen anderhalf jaar predikant te Breskens. Hij overleed te Breskens op 23 sept. 1681², 30 jaar oud, en werd aldaar begraven op 26 sept.

Abraham Loosvelt trouwde te Sluis op 14 april 1677 met **Adriana Duyst van Voorhout**, jd van Haarlem, won. tot Sluis. Uit dit huwelijk waren in juni 1682³ nog twee zoons in leven: namelijk Abraham Loosvelt (geb. 1678) en Jan Loosvelt (verm. geboren na het overlijden van zijn vader).

Noten: 1, ZV 2154, 28 sept. 1680; 2, Acta kerkeraad; 3, ZV 2151aa, 27 juni 1682

Petrus Potteij (1682-1689)

Geboren te Middelburg. Werd als kandidaat te Breskens beroepen op 20 maart 1682, bevestigd aldaar 31 mei 1682. Hij vertrok in 1689 naar Koudekerke, waar hij, volgens Regt, in 1698 overleed.

Hij was gehuwd (1) te Noortgouwe op 19 juli 1684 met **Sebastiana de Keijser**, geb. Zierikzee 1665, begraven Breskens 20 aug. 1685, kort na de geboorte en dood van haar eerste kind Enoch. Hij hertrouwde (2) te Grijpskerke 13 april 1687 met **Maria Tresel**, geb. te Middelburg in 1666. Zij hertrouwde in 1699 met mr Simon Meersen en overleed uiteindelijk in 1743. Te Breskens zijn verder geen kinderen van Petrus Potteij gedoopt. Wel is er in een acte van 1701¹ sprake van het overleden kind, nagelaten door ds Potteij.

Noot: 1, ZV 2151bb, 22 febr. 1701

Blasius Pauw (1689- 1700)

Geboren te Dordrecht en gedoopt ald. op 17 juni 1665 als zoon van Gerrit Pauw en Margareta van Haarlem. Werd als kandidaat beroepen te Breskens 8 maart 1689. In 1693 komt ook zijn zuster **Antonetta Pauw** naar Breskens. Deze bestierde kennelijk het huishouden voor hem. Hij vertrok in 1700 naar Westbroek. Daar(?) trouwde hij met **Isabella Constantia van Weede**, door welk huwelijk hij Heer van Dijkveld werd. Hij overleed in 1734.

Hermanus van Luinen (1700-1705)

Afkomstig van 's-Hertogenbosch, zoon van Juriaan van Luinen. Werd als kandidaat te Breskens bevestigd 13 juni 1700¹. Hij vertrok in 1705 naar IJzendijke, en later, in 1707, naar Colijnsplaat, waar hij (als emeritus) op 6 okt. 1747 overleed.

Hij trouwde (ondertrouw Breskens 23 maart 1701) met **Cornelia Geertruyd Schellekens**, dochter van Sebastiaan Schellekens, professor in Franeker, en Elisabeth Kyperus (of Kuijper). Waarschijnlijk heeft Hermanus dus zijn opleiding aan de Hogeschool van Franeker gevolgd. Behalve een ongedoopt kind werden te Breskens nog twee kinderen geboren: Elizabeth Alida (1703) en Juriaan Albertus (1705). Deze laatste wordt in 17.. te Schiedam vermeld.

Juriaan, de schoonvader van Cornelia Schellekens, trouwde te Breskens in 1701 met haar moeder Elisabeth Kyperus, zodat hij toen tevens haar stiefvader werd.

Noot: 1, Acta kkr; Regt heeft 11 juni.

Hugo Plassius (1705-1711)

Geboren te Breda en gedoopt ald. 15 mei 1671 als zoon van Cornelus Plassius en Maria Huijgens. Werd als kandidaat te Breskens bevestigd 27 sept. 1705. In febr. 1709 overlijdt zijn vrouw **Anna Catharina Plassius**, en ontstaat er kennelijk een conflict over het overleveren van staat en inventaris van haar nalatenschap. Hij vertrekt (vermoedelijk) in de zomer van 1709 naar Breda. Op 15 nov. wordt diaken **Jacob Hollebrants** met een brief naar hem toegestuurd, met het verzoek binnen 14 dagen naar zijn gemeente alhier terug te keren. De rekening van die reis wordt afgetrokken van het salaris van de predikant. Ook wordt de vrijheer verzocht de predikant te ordonneren "omme sigh na sijen stantplaase en toevertroude gemente te transporteren". Op 21 juli 1710 is Hugo Plassius weer in Breskens en wordt de zaak in der minne geschikt. Hij is dus een jaar afwezig geweest. Op 23 juni 1711 wordt hij vervolgens beroepen tot Terheijden in 't land van Breda. Ds **Petrus van de Wiele** wordt als director aangesteld.

Paulus Arleboutius (1712-1739)

Zoon van Marcus Antonius Aerleboutius en Elisabeth Penne, geboren 22 sept. 1686. Werd als proponent van de classis Tholen beroepen te Breskens op 15 dec. 1711, en aldaar bevestigd op tweede paasdag, 28 maart, 1712. Werd op 11 juni 1739 beroepen tot Ritthem,

alwaar hij, volgens Regt, op 19 febr. 1743 overleed. Na zijn vertrek op 16 augustus 1739 werd ds Gargon uit Zuidzande aangesteld als consulent.

Ds Arlebout is niet gehuwd geweest, maar woonde samen met zijn moeder in Breskens. Zij overleed aldaar op 21 mei 1728, 76 jaar oud. Ds Arlebout stelde in 1712 een gedetailleerde lidmatenlijst op, en hield deze ook nauwkeurig bij.

Leonardus Ens (1740-1762)

Geboren te Hoorn. Werd als proponent te Breskens bevestigd op 29 maart 1740. Ná 1755 functioneerde hij niet meer naar behoren. In dat jaar overleden, kort na elkaar, zijn vrouw, haar zuster en zijn eigen zuster, aan een, kennelijk besmettelijke, ziekte. Ook de predikant zelf was zeer ernstig ziek. Drie jaar later hertrouwde hij met een lutherse vrouw, die zoals later bleek, reeds 4 maanden zwanger was. Voor een predikant in die tijd bepaald geen gewenste situatie. Ds Ens werd onder censuur geplaatst, maar kon deze situatie kennelijk niet aan. Na afloop van de censuur blijkt de predikant nauwelijks meer geprekeet te hebben. Een onwerkbare situatie. Na lange vergaderingen werd uiteindelijk in 1762 besloten de Raad van State te verzoeken ds Ens tot rustend leraar te verklaren, en om een adjunct-predikant te mogen benoemen. Aldus geschiedde. Leonardus Ens vertrok in 1763 met zijn vrouw naar Middelburg, en overleed daar op 25 mei 1782, kennelijk in armoedige omstandigheden. Hij werd begraven op 30 mei.

Leonardus Ens was gehuwd (1) op 10 mei 1741 te Breskens met **Everdina Fabricius**, geb. te Hasselt in 1712, overleden te Breskens 23 febr. 1755. Hij hertrouwde (2) op 17 mei 1758 te Cadzand met **Maria Elisabetha Elsering**, afkomstig uit Kleijnbach (Paltz).

Uit het eerste huwelijk is één zoon bekend, IJsbrandus Fabricius Ens, geb. 1743, die in 1761 naar Oost Indië vertrok. Uit het tweede huwelijk twee dochters: Maria Magdalena Ens, geb. 1759, in 1771 te Middelburg naar de linnennaaischool (naaischool voor bedeelde burgers) en overleden in 1772; en, Clasina Ens, geb. op 31 dec. 1761, overleden te Middelburg in 1789.

Opm: Zie over ds Ens ook de in de inleiding genoemde publicatie: De hervormde gemeente van Breskens 1579-1924, pag. 101 e.v.

Bartholomeus Albregts (1763-1790)

Geboren te Oost Souburg omstreeks 18 april 1733. Beroepen te Breskens als adjunct-predikant 8 febr. 1763, bevestigd aldaar 22 mei 1763. Was 27 jaar predikant te Breskens. Hij overleed tijdens een bezoek (aan een arts i.v.m. hoofdpijnen) in Middelburg op 27 aug. 1790 en werd begraven te Breskens op 3 sept. 1790.

Hij was gehuwd (1) te Middelburg op 7 mei 1765 met **Maria Willemsen**, geboren te Middelburg okt. 1738, overleden te Breskens 16 dec. 1769, mogelijk (gezien de doopgetuigen) een dochter van Leendert Willemsen en Catharina de Visser. Hij hertrouwde (2) te Breskens 27 sept. 1773 met **Maatje Schijve**, geboren te Breskens 28 juli 1754, dochter van timmerman Pieter Schijve en Pieterella Heijstek. Zij overleed te Breskens 18 aug. 1776, slechts 22 jaar oud. Toen zij met ds Albregts trouwde was zij reeds 6 maanden zwanger, zodat zij zeer waarschijnlijk zijn dienstmeid was. Vanzelfsprekend gaf dat ook weer veel ergernis onder de gemeente, maar deze zaak is kennelijk niet zo geëscaleerd als bij ds Ens. Van de vier kinderen van ds Albregts is slechts de laatste, Petronella Catharina Albregts, geboren 12 juni 1775, in leven gebleven.

vacature (1790-1797)

Aanvankelijk door het ontbreken van een geschikte woning voor de predikant (het tot dan toe gebruikte huis van de vrijheer) en later gedurende de Franse tijd door onduidelijkheid over de betaling van het salaris van een predikant (tot dan toe gedeeltelijk betaald door de vrijheer) is Breskens gedurende langere tijd maar incidenteel bediend door een predikant.

Zie voor meer details de in de inleiding vermelde publicatie van Van Melle, p.111 e.v.

Jozias Thomas Grenwis (1797-1798)

Geboren ca 1745. Als predikant bevestigd te Breskens 29 okt. 1797. Overleden te Breskens 23 okt. 1798. Hij was gehuwd met **Johanna Willemina de Beaufort**, geb. ca 1739.

vacature (1798-1801)

Zie onder [1790-1797](#).

Henricus Uden Masman (1801-1803)

Geboren te Sprang op 9 sept. 1778, zoon van Gerardus Masman en Jacobina Uden. Als kandidaat beroepen te Breskens en aldaar bevestigd 5 april 1801. Beroepen naar Herkingen en daarheen vertrokken op 6 nov. 1803. Later nog predikant te Goudswaard (1805) en Paramaribo (1817). Emeritus 1827. Overleden te Kampen 21 okt. 1850. Hij was gehuwd met **Helena Hoek**.

Tijdens de vacature treden op als consulent achtereenvolgens ds **van Rhee** uit Nieuwvliet, ds **Maas** uit Zuidzande, en ds **Clinge** uit Groede.

George Onno Post (1805-1807)

Geboren op 14 jan. 1780. Als kandidaat bevestigd te Breskens 6 jan. 1805. Beroepen naar IJzendijke 1807. Overleden 11 sept. 1825.

Lambertus Jutting (1808-1809)

Geboren 1778. Predikant te Hoofdplaat (1801). Bevestigd te Breskens 1 mei 1808. Beroepen naar Zandvoort, 1809. Later nog predikant te Jisp (1812) en Nieuw- en St Joosland (1820). Overleden 28 dec. 1841.

vacature (1809-1815)

Zie onder [1790-1797](#).

Johannes Pieter Hofman (1815-1819)

Geboren te Middelburg 31 okt. 1781. Predikant te Kleverskerke (1806) en Baarland (1809). Werd op 23 sept. 1815 beroepen te Breskens en aldaar bevestigd 17 dec. 1815. Hij vertrok op 24 april 1819 naar Ransdorp-Schellingwoude, maar keerde vier jaar later weer terug naar Breskens. Zie [verder](#).

Carel le Fèvre (1819-1823)

Geboren te 's-Gravenhage 26 nov. 1776, gedoopt aldaar 1 dec. 1776 in de Kloosterkerk. Predikant te St. Anthoniepolder (1804), Wemeldinge (1811), en Bath (1818). Beroepen te Breskens 24 juli 1819 en aldaar bevestigd 7 nov. 1819. Beroepen naar Benschop en uit Breskens vertrokken 2 maart 1823. Emeritus 1847. Overleden 5 april 1855.

Johannes Pieter Hofman (1823-1831) - tweede maal te Breskens

Na het vertrek van ds Le Fèvre vernam men, dat de [vroegere predikant](#) Hofman wel weer naar Breskens zou willen terugkeren. Men brengt daarop op hem weer een beroep uit, en op 5 okt. 1823 wordt hij weer als predikant van Breskens bevestigd. Hij blijft tot okt. 1831 te Breskens. Daarna vertrekt hij naar Terneuzen, waar hij in 1853 met emeritaat gaat. Hij overleed op 10 sept. 1855.

Ds Hofman was gehuwd met **Pieterella Jacoba Goodwill**, en had (Bevolkingsregister 1826) één zoon Pieter Hofman, geboren te Baarland omstreeks 1811.

2. Chirurgijns en vroedvrouwen in Breskens

- [Gezondheidszorg](#)
- [De medische professie \(chirurgijn, vroedvrouw\)](#)

Het lichaam en de zorg voor dat lichaam spelen een vitale rol in een mensenleven. Vele aspecten zijn daarin te onderkennen. Naast ziekte en gezondheidszorg in engere zin ga ik daarom ook in op zaken als seksueel gedrag, zwangerschap en geboorte, ongelukken, zelfmoord, hygiëne (vuilverwijdering) en andere aspecten, waarbij het lichaam een belangrijke rol speelt. Meestal is deze informatie moeilijk te vinden. Daarom wil ik hier ruimte maken om de in de loop van de tijd gevonden gegevens toegankelijk te maken. Er bestaat een zekere overlap met het [nog te maken] hoofdstuk "Justitie, misdaad en straf", omdat een deel van deze zaken door onze voorouders gezien werden als misdaden. Ik geef er de voorkeur aan, dergelijke zaken hier te plaatsen. Zo nodig worden extra verwijzingen gemaakt.

[Gezondheidszorg](#)

De gezondheidszorg werd in de 17de en 18de eeuw niet gezien als een overheidstaak. Alleen in geval van (of ter voorkoming van) ernstige epidemieën, zoals de pest, trad de overheid regulerend op. Er werden dan b.v. voorschriften uitgevaardigd, hoe er omgegaan moest worden bij de huizen waar de pest heerste, er werden pestmeesters (chirurgijns werden meestal met de titel "meester" aangeduid) aangesteld of er werd een wacht ingesteld langs de kust om te voorkomen, dat schepen met een besmette bemanning ongemerkt aan de kust zou kunnen landen.

- 1636, [overeenkomst met mr Abraham Vitse i.v.m. de pest \(bijlage A\)](#)
- 1720, [resolutie om de kust te bewaken \(bijlage B\)](#)

[De medische professie \(chirurgijns, vroedvrouwen en anderen\)](#)

Het beroep van **chirurgijn** was in het grootste deel van de besproken periode een vrij beroep. Zeker in de 17de eeuw viel het beroep, zeker op het platteland, samen met dat van barbier. De termen barbier en chirurgijn zijn praktisch uitwisselbaar. In de grote stad lag dat vermoedelijk wel anders. Pas in de tweede helft van de 18de eeuw werd het gebruik eisen te stellen aan een chirurgijn. Ze moesten een examen hebben afgelegd. Daarnaast moesten ze een vestigingsvergunning hebben van de magistraat.

De heerlijkheid Breskens was niet dichtbevolkt. Een groot deel van de tijd, zeker vóór 1760, maakte men daarom gebruik van de diensten van de in het centraler gelegen Groede wonende chirurgijns.

Jaques Beck	vermeld 1619
Abraham Vitse	pestmeester 1636
Jan Jansen Vergucht	vermeld 1644, -1655?
Johan Christiaan Wesselingh (ook: Urselingh)	vermeld 1659, -1666
Jacob Bate	1667 - 1675
Pieter Adriaensen Salens	1675 - 1682?
Abraham Maes	vermeld 1683, -1696?
Samuel Teutsch	vermeld 1707, -1710
geen chirurgijn te Breskens bekend	

Francois Grandjean	vermeld 1765
Jan Hendrik Fuchs	vermeld 1769
Anthonij de Bijje	1775-1782
Abraham Hollestelle	1782-1783
Francois Martinus de Jonge	1783-1791
Johannes de Vries (tevens beëdigd vroedmeester)	1791-ná 1826

Over chirurgijns in Breskens is er betrekkelijk weinig bekend. Vermoedelijk was de heerlijkheid te dun bevolkt om een chirurgijn een inkomen te kunnen bezorgen. Over de eerste helft is van de 17de eeuw zijn slechts enkele namen overgeleverd. In de tweede helft van die eeuw vinden we een aantal chirurgijns genoemd, die echter vooral als stadhouder en kamerbode optraden. Of zij ook als chirurgijn fungeerden wordt niet duidelijk. In het eerste drielkwart van de 18de eeuw lijkt er in Breskens geen chirurgijn gewoond te hebben. Vermoedelijk ging men naar de in Groede wonende chirurgijns. De daar wonende **Abraham Strain** (1708-1789) wordt een aantal malen vermeld. Ook de eerste officiële vroedvrouwen van Breskens werden door hem geëxamineerd.

Pas in 1775 vinden we een duidelijke aanstelling van een chirurgijn, die zich metterwoon in Breskens vestigt. Daarna blijft er een arts in de heerlijkheid gevestigd.

Jaques Beck (vermeld 1619)

Begin 1619 sluit de magistraat van Breskens een contract¹ met mr Jaques Beck, chirurgijn in Groede, dat deze zich voor één jaar in Breskens zou vestigen ten dienste van de ingezetenen, ingaande 1 mei 1619, voor 15 pond vlaams. In 1621 wordt Beck evenwel al weer te Groede vermeld. Zijn verblijf te Breskens is dus van korte duur geweest.

Noot: 1, OAB 28

Abraham Vitse (pestmeester 1636)

In 1636 sluiten de magistraat en de kerkenraad van Breskens een **acckoord** met mr Abraham Vitse, chirurgijn in Groede, om onder Breskens de zieken, lijdende aan de pest, te behandelen. Verder is van hem weinig bekend. Zijn weduwe Cathelijnen Geeraerts hertrouwde later (in 1639) te Groede met Leendert Jansen Reijlof.

Jan Jansen Vergucht (vermeld 1644 - tot 1655?)

Deze werd geboren te Breskens in 1620. In 1644 verzoekt hij de weeskamer¹ "zijn zelfs voogt te wezen". Hij is dan 24 à 25 jaar oud, en van beroep chirurgijn. Hij trouwde in 1650 met Jorijntje van Nieukercke. Jan Vergucht overleed te Breskens in 1655. Hoewel ik daarvoor geen directe bewijzen heb, lijkt het waarschijnlijk, dat hij (ondermeer) als chirurgijn in Breskens heeft gefungeerd.

Noot: 1, ZV 2151yy/f33v, 11-7-1644

Johan Christiaan Wesselingh (ook: Urselingh)(vermeld 1659, - 1666)

Een nog schimmige figuur. Hij wordt vermeld (als **mr** Jan Christiaan Wesselinck) als huurder van de kamer onder het stadhuis over het jaar, verschenen 1 mei 1660. Het jaar daarop woont daar evenwel de stadhouder Dominicus Aertsen. Kennelijk is hij Aertsen in 1662 opgevolgd als stadhouder, want hij wordt als zodanig vermeld in 1663 en 1666. Op 7 mei 1663¹ wordt een armkind besteed bij barbier mr Johannes Urselingh. Op 3 dec. 1665 legt hij, als chirurgijn te Breskens, nevens een aantal artsen uit Vlissingen een verklaring² over de verwonding, toegebracht aan Jan Cloet. Hij vertrekt (blijkens lidmatenlijst) naar Vlissingen.

Noot: 1, acta kerkeraad; 2, ZV 2151e

Jacob Bate (1666? - 1675)

Aanvankelijk chirurgijn te Groede, waar hij in 1663 een huis huurt. Begin 1667 komt hij als stadhouder (en vermoedelijk ook als chirurgijn) te Breskens. In 1670 wordt hij, mr Jacob Bate, chirurgijn en stadhouder dezer stede genoemd. Op 25 maart 1675 wordt hij "gewezen" stadhouder genoemd¹. Hij is gehuwd geweest met Janneken Tant (1631-1673). Kinderen zijn van hem niet bekend.

Noot: 1, ZV 2153

Pieter Adriaensen Salens (1675 - 1682?)

Pieter Adriaensen, meestal zonder de achternaam Salens, was de opvolger van Jacob Bate, als stadhouder en chirurgijn. Hij wordt als zodanig vermeld¹ 25 maart 1675. Hij deed belijdenis te Breskens op 29 maart 1676 als "Pieter Adriaensen den barbier". Hij komt nog voor als huurder van de kamer onder het stadhuis tot 1 nov. 1688, maar diende mogelijk toen alleen nog maar als stadhouder, aangezien Abraham Maes reeds in 1683 als chirurgijn wordt vermeld. Hij is gehuwd geweest (1) met Barbara Eeuwouts (1653-1683), en (2) met Lucretia Wasmoeht. Na 1688 is hij uit Breskens vertrokken, maar ik weet nog niet waarheen.

Noot: 1, ZV 2153

Abraham Maes (vermeld 1683, - 1696?)

Deze werd geboren te Breskens tussen 1647 en 1653 als zoon van de landman Antheunis Maes. Hij wordt in 1683 chirurgijn genoemd¹, maar was dit mogelijk al eerder. Vanaf nov. 1688 woont hij in de kamer onder het stadhuis. Hij overleed in 1696. Abraham Maes is getrouwd geweest met (1) Pieterella de Vries (1655-1682), bij wie één zoon Abraham, en daarna (2) met Gaudina Jonckhals (1657-1694), bij wie drie kinderen. Van hen is mij verder niets bekend.

Noot: 1, ZV 2154/63, 6-5-1683

Samuel Teutsch (vermeld 1707, - 1710)

Chirurgijn Samuel Teutsch werd in 1707 te Breskens aangesteld¹ als stadhouder en kamerbode. Hij was afkomstig uit Bern (Zwitserland). Hij trouwde als weduwnaar van Dina Wale in 1706 met de uit Breskens afkomstige Elisabeth Ketelaer. Hij overleed evenwel reeds in 1710, slechts 33 jaar oud.

Noot: 1, OAB 1, 5-4-1707

geen chirurgijns te Breskens bekend (1710 - 1765)

Francois Grandjean (of Grosshans) (vermeld 1765)

Vermoedelijk moet deze persoon als een rondtrekkend chirurgijn beschouwd worden. Hij verblijft 1765/1766 te Breskens, en verzoekt 1766 inwoning in Oostburg. Susanna van de Velde diende een klacht¹ in bij de magistraat over Francois Grandjean "practiserende als dokter alhier". Zij was naar hem gegaan om genezen te worden van een "pleuris ziekte", maar zou door hem mishandeld zijn en uitgemaakt zijn voor hoer. Wegens gebrek aan bewijs werd de zaak niet verder behandeld. Volgens zijn attestatie was hij (als Grosshans) getrouwd te Aken op 16 nov. 1750 met Maria Sibila Berens. Te Breskens overleden aug/sept. 1766 drie kinderen van hem.

Noot: 1, OAB 4, 1-10-1765

Jan Hendrik Fuchs (vermeld 1769)

Ook hij was vermoedelijk een rondtrekkend chirurgijn. Hij verzoekt 28 nov. 1769 te Breskens te mogen wonen en te practiseren als doctor en chirurgijn. De inwoning is accoord, maar over het practiseren als chirurgijn wordt niets gezegd. Van hem is verder niets bekend.

Anthonij de Bije (1775 - 1782)

Deze was geboortig van Oud Vosmaar. Hij kreeg zijn opleiding bij de VOC. In 1768 vertrok hij als "derde meester" naar Indië. In dec. 1775 werd hij als chirurgijn te Breskens geadmitteerd¹. In 1781 werd hij schepen te Breskens, maar reeds kort daarna vertrok hij met zijn vrouw Maatje de Munck naar IJzendijke. Verdere gegevens zijn mij niet bekend.

Noot: 1, OAB 5, 6-12-1775

Abraham Hollestelle (1782 - 1783)

Deze was geboren te St Maartensdijk. Hij deed examen als chirurgijn te Vlissingen 15 juli 1782, en werd geadmitteerd¹ te Breskens op 15 aug. 1782. Hij overleed reeds op 6 jan. 1783, 23 jaar oud, ongehuwd.

Noot: 1, OAB 28

Francois Martinus de Jonge (1783 - 1792)

Aanvankelijk chirurgijn te Terneuzen, waar hij jan. 1779 was geëxamineerd. Hij was aldaar ook getrouwd met Johanna Jacoba van Es. In 1783 verzocht¹ hij zich te mogen vestigen in Breskens, alwaar hij werd geadmitteerd op 28 okt. 1783. Hij vertrok in 1792 met zijn (tweede) vrouw Anna Clijcquennoi naar Schoondijke.

Noot: 1, OAB 28

Johannes de Vries (1792-na 1826)

Johannes de Vries was geboren te Middelburg omstreeks 1757. Hij was in 1786 te Vlissingen geëxamineerd en werd op 13 dec. 1791 te Breskens aangesteld als chirurgijn¹. Op 6 dec. 1792 werd hij tevens aangesteld als [vroedmeester](#) in plaats van de overleden Jannetje Carpentrij. In 1826 wordt hij nog te Breskens vermeld als chirurgijn.

Noot: 1, OAB 28

Voor de [vroedvrouw](#) ligt de situatie iets anders. In veel plaatsen was deze functie door de overheid gereguleerd in die zin, dat de vroedvrouwen een eed moesten afleggen. Dat had niet zozeer te maken met de kwaliteit van hun werk als wel met het feit, dat zij bij meeste geboortes tegenwoordig waren, en dus ook bij de geboortes van "onwettige" kinderen. Soms was dit gevolg van overspel (een strafbaar feit). In veel andere gevallen betekende het minstens, dat moeder en kind ten laste kwamen van de diakonie. De moeder werd daarom bij de bevalling geprest om de naam van de vader van het kind te noemen. De vroedvrouw werd beëdigd om haar verklaring meer rechtskracht te geven. In Breskens werd evenwel pas in 1760 een beëdigd vroedvrouw aangesteld.

- 1760, [eed van de vroedvrouw \(bijlage C\)](#)

[Jaquemijntje Dirckx](#)

(vermeld 1715, tot 1720?)

[Adriaentje van Male](#)

1720(?)-1748(?)

[Sophia \(of Sebia\) Kusse](#) (beëdigd sinds 1760)

1748(?)-1766

[Jannetje Carpentrij](#) (beëdigd)

1766-1782

vacature (?)

1782-1792

[Johannes de Vries](#) (chirurgijn en beëdigd vroedmeester)

1792-na 1826

In tegenstelling tot vele andere plaatsen was er in Breskens tot 1760 geen beëdigd vroedvrouw. Pas in 1760 werd het beroep gereguleerd. De toenmalige vroedvrouw Sophia Kusse moest een bewijs van haar kunnen leveren, en werd daarna beëdigd. De beëdiging had niet zozeer te maken met de kwaliteit van haar werk als wel met het feit, dat vroedvrouwen ook bij de geboortes van "onwettige" kinderen aanwezig waren. In dergelijke gevallen werd de moeder bij de bevalling geprest om de naam van de vader van haar kind te noemen. De vroedvrouw werd beëdigd om haar verklaring meer rechtskracht te geven. Na het overlijden van Jannetje Carpentrij in 1782 lijkt er enige tijd een vacature te zijn geweest. In 1792 wordt dan de chirurgijn Johannes de Vries in haar plaats als vroedmeester beëdigd.

Over vroedvrouwen te Breskens vóór 1715 heb ik nog geen gegevens.

Jaquemijntje Dirckx (vermeld 1715, tot 1720?)

Jacquemijntje Dirckx werd geboren te Breskens in 1658. Huwde eerst met Paulus van de Capelle, en daarna in 1688 met Cornelis Gijs. Met haar man kwam zij in 1690 van Groede naar Breskens. Cornelis Gijs kocht daar een hofsteedje in de Pieter de Roode polder onder Oud Baarzande. Op de lidmatenlijst van 1715 staat bij haar naam "vroetvrouw alhier". Zij overleed in Breskens in 1724. Waarschijnlijk is zij de voorgangster van Adriaentje van Male geweest.

Adriaentje van Male (1720-1748?)

Adriaentje van Male werd geboren te Retranchement omstreeks 1675. Na eerdere huwelijken met Claes Verkeij en Jacob Schoonaart trouwde zij in 1720 met de in Breskens wonende Jacobus van den Ende, en na diens overlijden in 1732 met Isaac Muijl. In 1745¹ verklaart zij de post van vroedvrouw al over de 25 jaren te hebben waargenomen, bij gebrek aan een gesworen vroedvrouw. Dat is dus sinds haar komst in Breskens in 1720. Vermoedelijk heeft zij de post tot haar overlijden in 1748 uitgeoefend.

Noot: 1, OAB 2, 19-10-1745

Sophia (of Sebia) Kusse (1748?-1766)

Zij werd geboren te Schoondijke in 1694. Zij is vijf keer gehuwd geweest, resp. met Joos Hoste, Jan de Visser, Gillis Standaert, Hendrick Spape en, sinds 1741, met Jan Kant. In 1746 vestigde zij zich in Breskens. In 1760¹ verklaart zij, dat zij "enige jaren" met "tacitè consent" van de magistraat het vroedvrouwamt had geëxerceerd, zowel binnen Breskens als daarbuiten, maar dat dit nu niet meer mocht, tenzij zij was geëxamineerd, geadmitteerd en beëdigd. Zij had zich derhalve, met toestemming van de magistraat, laten examineren door Abraham Strain (de chirurgijn van der Groede), die haar bekwaam had geacht. Zij verzoekt nu aangesteld te worden als ordinaire vroedvrouw, hetgeen wordt geaccordeerd. Vervolgens heeft zij de eed afgelegd. Sophia Kusse overleed in 1766.

Noot: 1, OAB 3, 2-9-1760

Jannetje Carpentrij (1766-1782)

Zij werd geboren te Nieuwvliet in 1709. Trouwde in 1731 met Pieter Filis (1704-1767). In 1766 verzoekt zij aan de magistraat om aangesteld te worden als vroedvrouw in plaats van Sophia Kusse¹. Zij vertoont de verklaring van Abraham Strain, dat hij haar met goed gevolg heeft geëxamineerd, en wordt daarop door de magistraat aangesteld en beëdigd. Haar tractement wordt vastgesteld op 20 gld. s jaars. Zij overleed in 1782.

Noot: 1, OAB 4, 10-6-1766

vacature (1782-1792)

Na het overlijden van Jannetje Carpentrij is de plaats van beëdigd vroedvrouw niet opgevuld. Dat blijkt uit het feit, dat Johannes de Vries in 1792 wordt aangesteld als vroedmeester in plaats van de overleden Jannetje Carpentrij. Het is nog onduidelijk, wie in die periode als vroedvrouw optrad.

Johannes de Vries (1792-ná 1826)

Johannes de Vries was geboren te Middelburg omstreeks 1757. Hij was in 1786 te Vlissingen geëxamineerd en werd op 13 dec. 1791 te Breskens aangesteld als **chirurgijn**. Op 6 dec. 1792 werd hij tevens aangesteld als vroedmeester¹ in plaats van de overleden Jannetje Carpentrij. In 1826 wordt hij nog te Breskens vermeld als chirurgijn.

Noot: 1, OAB 28

Naast de chirurgijn en de vroedvrouw, die vast gevestigd waren in een plaats, zijn er ook nog rondtrekkende "chirurgijns", die hun kunsten komen tonen. Zij komen onder diverse benamingen voor, zoals **opérateur** of **steensnijder**. Het is mij niet duidelijk, hoe hun activiteiten beoordeeld moeten worden.

- 1768, **verzoek van operateur Franciscus Andreas Schedet (bijlage D)**

7. Appendices

Appendix A: Overeenkomst met mr Abraham Vitse, 22¹ juli 1636

Op huyden desen 20e julii 1636 syn de respective collegien van den heerlickheyt van Breskens, namelick van **magistraet** ende **kerckeraet** ter eender, ende **meester Abraham Vitse** ter ander syden met elckanderen overkomen², nopende het cureren van de pestilentielle sieckte nu van Gods hant over dese heerlickheyt toegesonden, in der voegen, manieren, onder de condition ende restriction naebeschreven:

Eerst, dat de **meester** voornoemt sal gehouden syn te cureren alle sulcke familien besocht van des Heeren hant, die alreede erm syn, ofte door die pestilentielle sieckte soudén komen tot armoede te vervallen, niet alleene in dese heerlickheyt, maer selfs soo verre als het opsicht der kercke van Breskens sich streckt naer Schoondycke³, en sulcx sonder onderscheyt van natien, het sy duytschen⁴ of walen, daer toe hy sal leveren behoorlicke medicamenten tot synen koste;

Ten tweeden, dat hy **meester** voornoemt sal verbonden syn aen dese heerlickheyt tot den eersten Januarii des jaers 1637, behoudens soo God Almachtich syne slaende hant weerde eer dien tyt quaeme, dat hij niet te min sal syn beloofde penningen genieten van den eersten tot den laetsten duy;

Ende voorts sullen die collegien respective gehouden syn hem te geven een kamer tot synen contentement, met behoorlicke brandinge van vier⁵ en licht; ende eer hy synen dienst aenvangt te vereeren aen syn vrouwe⁶ twee ponden vlaems; dat oock de magistraet hem sal bevrijden van den accijs van parochie wegen, ende doen publicatie, datter geen andere meesters hun sullen vervorderen⁷ in dese heerlickheyt eenige cure

aen te vangen, of yemant hun te wercke te stellen, sonder toestaen of contentement van meester Abraham voornoemt;
En of het gebeurde (dat God verhoeden wil) dat de meester voornoemt in dien tyt quaeme te overlyden, dat dan syn weduwe pro rate van den tyt sal genieten de vervallen penningen;
Ende sal voorts de meester voornoemt voor synen dienst genieten veertich ponden grooten vlaems eens, daervan hy de helft sal ontfangen half october nu naest kommende, ende de ander helft als den tyt van het accoort geexpireert sal syn, ende sulcx precijs, sonder achter aen te loopen;
Beloovende de voorseyde contractanten elck in synen respecte t gene voorseyt is te volvoeren en volbrengen, ende daer tegen namaels niet te komen, te doene noch te laten geschieden in eeniger manieren, onder verbintnisse van haere goederen, roerende ende onroerende, tegenwoordich ende toekomende, renunciierende van alle exceptien ende clausulen, die hierop soudén mogen gemaect werden.
T' oirkonden is dit aen weder syden⁸ onderteeckent desen 22e julii 1636.
(w.g.) wt naeme des kerckenraets, Franciscus Bogaert
(w.g.) J de Cussonnel
(w.g.) Isaack de Craene
(w.g.) Jacob Pieres

Bron: Gemeentearchief Sluis, Oud archief Breskens, nr 26a

Noten:

1. De data aan begin en eind van het stuk verschillen;
2. = overeengekomen;
3. De kerk van Breskens bediende ook een gedeelte van Baarsande, dat vóór 1650 Schoondijke werd genoemd;
4. = nederduits gereformeerden;
5. = vuur;
6. Catelijntje Geeraerts;
7. = het zullen wagen;
8. Het contract is ondertekend door predikant Franciscus Bogaert, bailliu Jean de Cussonnel, secretaris Isaack de Craene, en schepen Jacob Pieres. De handtekening van Abraham Vitse ontbreekt.

Appendix B: 1720, Kustbewaking i.v.m. besmettelijke ziekte: Resolutiën magistraat Breskens, 1720

[samenvatting] zitting 22 oct. 1720

Er is een brief ontvangen van de magistraat van het Vrije van 15 oct. 1720: op de rede van Oostende is een schip van Marcelle [= Marseille], laatst komend uit Langedocq, gearriveerd met besmettelijke ziekte aan boord; dit schip is niet toegelaten; men verzoekt de kust te bewaken.

Brief d.d. 20 oct: dit schip is eergisteren in de storm

bij Knocke gestrand en vergaan; enig volk daarvan is op een hofstede gekomen; goederen zijn aangespoeld. Men besluit de krijgsraad [= de burgerwacht] te gelasten langs het strand te patrouilleren om aangespoelde goederen te kunnen verbranden.

Bron: Archief Oostburg, Oud archief Breskens, inv.nr 2

Appendix C: Eed van de vroedvrouw, 1760

Ik, **Sophia Kusse**, in de qualiteyt als geadmitteerde vroetvrouw belove en sweere den hoog Edelen vrijheer, mitsgaders Bailliu, Burgemeester en Schepenen der Stede en vrije heerlickhede Breskens en Breskens-sande getrouw en gehoorsaem te sijn, en met alle mogelijk voorsigtigheijd de barende vrouwen te assisteren, bij te staen, en te helpen, en van de onegte kinderen, die ik mogt komen te ontfangen, kennis te geven aen den Heer Bailliu deser stede en vrije Heerlijkhede. en voorts in alle gevallen mijn ampt als vroetvrouw in aller goeder trouwe na conscientie waer te nemen, zoo waerlijk helpe mij God Almagtig

Bron: Gemeentearchief Sluis, Oud archief Breskens, inv.nr 23, fol. 8vs.

Appendix D: Verzoek van F.A. Schedet, 1768

[samenvatting] **Franciscus Andreas Schedet** verzoekt hier ter stede 2 à 3 [niet ingevuld: maanden?] te mogen wonen en te exerceren sijn kunst als **opérateur**, enz. Hij vertoont hiertoe attestatiën van goed gedrag enz. van Doesburg 10 dec. 1753, Oudewater 8 april 1754, Waudrichem 7 juni 1754, Oostburg 23 nov. 1758, Schoonhoven 27 dec. 1759, Goedereede 31 juli 1762, Putte bij Bergen op den Zoom 1 sept. 1765, en nog enkele andere plaatsen. Toegestaan.

Bron: Gemeentearchief Sluis, Oud archief Breskens, inv.nr 4, 4-10-1768